

حقوق پدر و مادر

خطبه اول

الحمد لله منزل الكتاب و هدى وذكرى لأولي الألباب و الصلاة والسلام على نبينا محمد المفضل على البشر بجوامع الخطاب و وعلى آله المطهرين والأصحاب.
وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له و وأشهد أن محمداً عبده ورسوله شهادة تنجي صاحبها يوم الحساب.

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ آتِفُوا رَبِّكُمْ أَلَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْزَلَ لَكُمْ فِيهَا آيَاتٍ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ (النساء: ١)

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ (آل عمران: ١٠٢)
﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ (الأحزاب: ٧٠ - ٧١)

أما بعد:

ستایش از آن الهی است که فرموده است:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴿٢٣﴾﴾ (الإسراء: ٢٣)

«و پروردگار تو مقرر کرد که جز او را مپرستید و به پدر و مادر [خود] احسان کنید».

او را سپاس می گویم که تمامی نعمتها از اوست و ما را بی نیاز ساخته است و گواهی می دهد که معبودی به حق نیست جز الله که تنها وبی شریک است و آنگونه شهادتی که با آن امید نجات و رستگاری و رضوان الله و مغفرت او را داریم و گواهی می دهد که پیامبر و سرور ما محمد و بنده و پیامبران اوست که ما را به نیکی دستور داده و از بدی و نافرمانی نهی نموده است. درود و سلام الله تعالی بر وی و بر اهل بیت و یارانش باد. آنان که سمبل حق بودند و یاور نیکی...
ای مسلمانان... از خوشبختی انسان است که پدر و مادرش در کنارش باشند و چشمش با دیدن آنها شاد شده و با گرمای مهر و محبت آنان گرما گیرد و با نصیحت آنان بینا شود و برکت دعای آنها و اجر نیکی به آنها و همراهی نیک آنان را به دست آورد.

از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت است که فرمود: مردی به نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آمد و گفت:

«أَبَايَعُكَ عَلَى الْهَجْرَةِ وَالْجِهَادِ وَ أَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ وَ قَالَ: «فَهَلْ مِنَ الْوَالِدِ أَحَدٌ حَيٌّ؟» قَالَ: نَعَمْ وَ بَلَ كِلَاهِمَا حَيٌّ وَ قَالَ: «فَتَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ؟» قَالَ: نَعَمْ! قَالَ: «فَارْجِعْ إِلَى الْوَالِدَيْكَ فَأَحْسِنْ صُحْبَتَهُمَا» [متفق علیه]

«با شما بر هجرت و جهاد بیعت می کنم و اجر آن را از الله می خواهم. رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم به او فرمودند: «آیا پدر و مادرت در قید حیات هستند؟» گفت: آری و هر دو زنده هستند. رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «آیا از الله متعال اجر و پاداش می خواهی؟» گفت: آری. رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «پس به نزد پدر و مادرت برگرد و با آن دو به

نیکی بمان».

ای مسلمان... همانا بدی به پدر و مادر و نافرمانی توسط پسران و دختران همان مصیبت بزرگ و بلای سهمگین و زندگی تلخ است... بدی و نافرمانی تلخی که و قصه‌ی پرغصه‌اش تمام شدنی نیست...

این گناه بزرگ و کبیره‌ای است که باعث خشم و عذاب پروردگار است. از ابوبکره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمود:

«أَلَا أُنبئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ ثَلَاثًا قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: (الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ) وَجَلَسَ وَكَانَ مَتَكِنًا (أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ) مَا زَالَ يُكْرِّهَهَا حَتَّى قُلْتُ لَيْتَهُ سَكَتَ». [متفق علیه]

«آیا شما را به بزرگترین گناهان کبیره آگاه نکنم؟» گفتیم آری ای رسول الله. فرمود: «شُرک آوردن به الله و نافرمانی و بدی نسبت به پدر و مادر... سپس وی که تکیه داده بود نشست و فرمود: «آگاه باشید و وسخن دروغین و گواهی دروغین» پس همچنان این جمله را تکرار می کرد تا آنکه گفتیم کاش ساکت می شدند».

و از ابوهیریره رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم روایت است که فرمودند:

«رَغِمَ أَنْفُهُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَهُ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا ثُمَّ لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ»

«خوار و بدبخت شد و سپس خوار و بدبخت شد و سپس خوار و بدبخت شد آن که پدر و مادر یا یکی از آن دو را در هنگام پیری درک نمود اما [به واسطه‌ی نیکی نکردن به آنان] وارد بهشت نگردد». [به روایت مسلم]

و از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند:

«سه کس هستند که الله در روز قیامت به آنان نظر ننموده و به بهشت داخل نمی شوند: ۱- آنکه نسبت به پدر و مادرش بدی و نافرمانی می کند ۲- وزنی که خود را به مردان شبیه می سازد و ۳- آنکه نسبت به ناموس خود بی غیرت است» [به روایت احمد و نسائی]

پس چه پست است آنکه در حق پدر و مادرش بدی می کند و چه بی ارزش است و تا چه اندازه در سفاهت و حماقت به سر می برد! آنگاه که والدینش به پیری رسیدند و کمر خم کردند و او در مقابل و خوبی آنها را با کفران و انکار و فراموشی و قطع رابطه پاسخ گفت... وفای آنان را با جفا عوض کرد و صفا و صمیمیت شان را با بد دهنی...

اگر از او چیزی بخواهند بخل می ورزد و اگر به او امیدی داشته باشند آنان را نا امید می کند و اگر او را بخواهند حاضر نخواهد شد... پاسخشان را نمی دهد مگر به تندی و چیزی نمی دهد مگر از روی ترس و چیزی جز کلمه‌ی «بعداً» نمی داند.

او فراموش نموده که دستور پدر و مادر باید اطاعت شود و حق شان نباید پایمال گردد... پس وای به حال نافرمان... وای به حال او از آن روزی که سوار بر اسب نافرمانی و بدی نسبت به پدر و مادرش گردد و در رکاب اهل بدی و فسق و فجور راه بیفتد... وای بر او از آن روزی که باعث گریه و آه پدر و مادر شود و آن دو را ناراحت کند و باعث خستگی و آزار آنان شده و آن دو را با

غم‌ها و غصه‌ها رها سازد...

ای آنکه در حق پدر و مادر بدی می‌کنی... ای آنکه حقوقی را که بر گردنت هست فراموش کرده‌ای... چطور با تندی و بی‌توجهی و کوچک شمردن و خوار کردن و این روز به آن روز انداختن با پدر و مادرت برخورد می‌کنی؟؟ چگونه است که زن و خانواده و دوستان و پول و ثروت را بر آن‌ها مقدم می‌داری در حالی که اکنون برای خود مردی شده‌ای و آنان پس از الله به تو امید دارند و از تو انتظار نیکی و احترام و محبت دارند.

چگونه از الله انتظار خشنودی داری در حالی که به مادر و پدرت بدی کرده‌ای؟ چطور توانسته‌ای مادرت را ترک کنی؟ چطور توانسته‌ای او را ترک کنی در حالی که او برای تو خود را از خواب محروم می‌کرد و بدنش را برای تو فنا کرد و از وجودش به تو شیر داد و آغوشش را منزل تو گرداند و برای تو خستگی و سختی را تحمل کرد؟

اگر تو دچار غم و اندوه شدی او نیز غمگین و اندوهگین شد... تو را بر خود ترجیح داد و برای تو آرزوی زندگی کرد حتی اگر به قیمت مرگ خودش باشد...

اکنون... اکنون که او پیر شده و به تو نیاز دارد در نگاه تو بی‌ارزش‌ترین چیز گردیده است؟ خوبی‌های او را به فراموشی سپرده‌ای و خوبی‌اش را انکار کرده‌ای؟ خدمت آسان او برایت سخت شد و عمر کوتاه او برایت طولانی گردید؟ او را هنگامی ترک گفتی که او بعد از الله به تو نیاز داشت و در هنگام پیری او را از یاد بردی و سینه‌ات برایش تنگ شد و او را جام زهر نوشاندی و خود با خیال راحت خوابیدی و خودخواهانه به سرزنش دیگران هم گوش نسپردی... این بود پاداش او بعد از این همه سختی؟ حقا که تو نادانی و (کور دل)...

ابو بردة روایت می‌کند که ابن عمر رضی الله عنهما مردی را دید که طواف کعبه می‌کند در حالی که مادرش را بر شانه خود گذاشته است و می‌گوید: من شتر رام اویم... سپس به ابن عمر رضی الله عنهما فرمود: آیا به نظر تو حش را ادا کرده‌ام؟ ابن عمر فرمود: هرگز و نه حتی به اندازه‌ی یک نفس از نفس زدن‌های هنگام درد زایمان. [به روایت بخاری در ادب مفرد]

و از ابوهیرة رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: "هیچ فرزندی حق پدرش را ادا نمی‌کند مگر آنکه او را در حال بردگی بیابد و سپس او را بخرد و آزاد کند". [به روایت سلم]

پس ای آنکه در حق پدر و مادرت بدی می‌کنی... چقدر آن‌ها کام تو را شیرین کردند و چقدر تو آنان را تلخ کام می‌کنی. بیا اکنون کم کاری خود را در حق آنان جبران کن که آنان تو را مدتی طولانی نگهداری کردند پس تو آنان را در این مدت کوتاه نگهداری کن.

﴿وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا﴾ (اسراء: ۲۴)

«و بگو پروردگارا آن دو را مورد رحمت قرار ده همانطور که مرا در کودکی تربیت نمودند». با آنان مهربان و نرم‌خو باش و با فروتنی در خدمت آن‌ها باش و به آنان سخن بزرگوارانه و زیبا بگو و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن همانگونه که به من در کودکی رحم نمودند و نگهداری کردند زیرا از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم روایت است

که ایشان فرمودند:

«رَضِيَ الرَّبُّ فِي رَضَى الْوَالِدِينَ وَوَسَخَطَ الرَّبُّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِينَ»

”خشنودی پروردگار در خشنودی والدین است و خشم پروردگار در خشم والدین“ [به روایت ترمذی]

أقول قولِي هذا و أستغفر الله لي ولكم و فاستغفروه إنه هو الغفور الرحيم.

خطبه دوم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ دَعَا بِدَعْوَتِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

أما بعد:

الله سبحانه و ستایش می گویم برای احسان و یاری و توفیقش و گواهی می دهم که معبودی به حق نیست جز الله که تنهاست و شریکی ندارد و گواهی می دهم که پیامبر و سرور ما محمد و بنده و پیامبرسان او و دعوتگر به سوی رضوان اوست... درود و سلام بسیار الله بر او و بر اهل بیت و یارانش باد.

اما بعد... ای مسلمانان... تقوای الله را پیشه سازید و او را مراقب خود بدانید و از او اطاعت کرده و از وی سرپیچی نکنید...

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (التوبة: ۱۱۹)

(ای کسانی که ایمان آورده‌اید تقوای الله را پیشه سازید و با صادقان باشید).

ای مسلمان... زندگی چیزی نیست جز وامی که باید ادا شود. و کاری که جزا داده خواهد شد. پس هر که با پدر و مادرش نیکی کند و فرزندانیش نیز به او نیکی خواهند کرد و هر که با پدر و مادرش بدی کند و فرزندانیش نیز در حق او بدی و نافرمانی خواهند کرد و او را ترک خواهند گفت. زیرا از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ”به پدر و مادران نیکی کنید تا فرزندانان به شما نیکی کنند و خودتان راه حیا و عفت در پیش گیرید تا زنانان نیز راه حیا و عفاف در پیش گیرند“ [به روایت حاکم و طبرانی] پس مبارک است رضایت پدر و مادر و دعای آنها برای آنها که به آنان نیکی می کند و آنان را همراهی می کند.

ای مسلمانان و همچنین هر کس پدر و مادرش را از دست داد نیکی به آنان را بعد از مرگشان از دست ندهد؛ زیرا که نیکی تمام نمی شود و از ابو اسید ساعدی رضی الله عنه روایت است که گفت: در حالی که ما نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بودیم مردی از بنی سلمه بر او وارد شد و گفت: ای رسول الله آیا از نیکی به پدر و مادر چیزی بعد از مرگشان باقی مانده است که به آنان نیکی نمایم؟ رسول الله فرمودند: ”آری؛ دعا و طلب آمرزش برای آنها و انجام دادن وصیت آنها بعد از مرگشان و صلّه‌ی رحم خویشاوندانی که به او مربوطند و گرامی داشتن دوستان آنان“ [به روایت احمد و ابوداود و ابن ماجه]

و از عائشه رضی الله عنها روایت است که مردی به رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم گفت: مادرم به طور ناگهانی و بدون آنکه فرصت صدقه دادن داشته باشد وفات نموده است و گمان

می‌کنم اگر [زنده بود] و می‌توانست سخن بگوید صدقه می‌داد. پس آیا اگر برای او صدقه دهم وی اجری خواهد داشت؟ رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: "آری". [متفق علیه]

از عمرو بن شعیب از پدرش از جدش روایت است که عاص بن وائل وصیت نمود که به جای او صد برده را آزاد کنند. پس فرزندش هشام پنجاه برده آزاد کرد. فرزند وی عمرو خواست که پنجاه برده‌ی دیگر آزاد کند پس از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم درباره‌ی آن کار سوال کرد. رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: "اگر او مسلمان باشد و به جای او برده آزاد کردید یا صدقه دادید یا حج نمودید [ثواب] آن به او خواهد رسید". [به روایت احمد و ابوداود]

ای مسلمانان و ثمره‌ی شنیدن و پیروی کردن است پس شما از کسانی باشید که سخن را می‌شنوند و از بهترین آن پیروی می‌کنند. و درود و سلام بفرستید بر رسول الله صلی الله علیه وسلم و آن هدایتگری که در روز قیامت شفاعت کننده مردمان است و که هر که بر او درود فرستد الله بر او ده درود خواهد فرستاد...

عباد الله! صلوا وسلموا علی من أمرتم بالصلاة والسلام علیه فی قوله سبحانه: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (الأحزاب: ۵۶)

اللهم فصل وسلم علی عبدك ورسولك محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين و والتابعين لهم بإحسان إلى يوم الدين.

اللهم ارض عن الصحابة الأخيار و آل البيت الأبرار و اللهم إنا نشهدك حب نبيك و وأهل بيت نبيك و وأصحاب نبيك و ومن سار على نهج نبيك صلى الله عليه وآله وسلم.

اللهم وفقنا لما تحب وترضى و اللهم انصر الإسلام والمسلمين و ودمر أعداءك أعداء الدين.

اللهم اغفر لنا ولآبائنا وأمهاتنا وجميع المسلمين الأحياء منهم والميتين و برحمتك يا أرحم الراحمين و اللهم أت نفوسنا تقوها وزكها أنت خير من زكاها و أنت وليها ومولاها و ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وفقنا عذاب النار.

عباد الله! إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذي القربى و وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى و يعظكم لعلكم تذكرون.